

ANTON ŠTRUKELJ

»Očiščenje spomina«

Spokorno bogoslužje sv. papeža Janeza Pavla II. na prvo postno nedeljo leta 2000 (12. marca) v baziliki svetega Petra je bilo pomembno dejanje, eden od vrhuncev jubilejnega leta. Papežovo preroško dejanje je bilo novo in vendar v globoki nepretrganosti s cerkveno zgodovino. Javna liturgična prošnja je bila dobro premišljena in skrbno pripravljena. Papež Janez Pavel II. je že prej ob raznih priložnostih prosil za odpuščanje grehov Cerkve v preteklosti. V svojem apostolskem pismu »*Tertio millennio adveniente*« (10. november 1994) je izrekel željo, da sveto leto ne bi bilo samo posebna priložnost za osebno pokoro, ampak naj bi tudi za Cerkev pomenilo »*očiščenje spomina*«, v katerem naj bi se zamislila nad »*krivdo preteklosti*«, ki bremeni cerkveno zgodovino.

Papež sv. Janez Pavel II. poudarja: »Priznanje včerajšnjih napak je dejanje poštenosti in pogum.«¹ V tem se kaže živost Cerkve, ki more posameznikom in družbi dati zgled kesanja in spreobrnjenja. Papež Benedikt XVI. pove naravnost: »To dejanje očiščenja spomina, očiščenja samega sebe in odprtosti za Gospodovo milost, ki nas spodbuja, da delamo dobro, nas tudi pred očmi sveta napravlja verodostojne.«²

Cerkev prosi za odpuščanje

V buli *Incararnationis mysterium* (29. november 1998), s katero je napovedano sveto jubilejno leto 2000, Janez Pavel II. poudarja med znamenji, »ki so lahko zelo primerna za to, da moremo živeti odlično milost jubileja z večjo poglobljenostjo« tudi »*očiščenje spomina*«. »To očiščenje spomina je proces osvobajanja osebne

in skupnostne vesti od vseh oblik sovražnosti in nasilja, ki jih je pustila za seboj dediščina preteklih napak. To očiščenje spomina je dejanje poguma in ponižnosti v priznanju napak, ki so jih storili tisti, ki so se imenovali ali se imenujejo kristjani.«³

Papež sv. Janez Pavel II. je v homiliji 12. marca 2000 rekel: »Pred Kristusom, ki je iz ljubezni naložil nase krivdo naših slabih dejanj, smo vsi povabljeni k temeljitemu spraševanju vesti. Značilna prвина velikega jubileja je, kar sem označil kot ‹očiščenje spomina› (*Incarnationis mysterium*, 11). Kot Petrov naslednik prosim, da bi Cerkev, močna v svetosti, ki jo prejema od Gospoda, v tem letu usmiljenja pokleknila pred Bogom in prosila odpuščanje za pretekle in sedanje grehe svojih otrok« (pr. t.). Današnja prva postna nedelja se mi je zdela primerna priložnost, da Cerkev, zbrana ob Petrovem nasledniku, goreče prosti Boga za odpuščanje za pregrehe vseh vernikov: Odpuščamo in prosimo odpuščanja!

To dejanje je v cerkvenem občestvu sprožilo globoko in rodovitno premišljevanje, ki je v preteklih dneh pripeljalo do objave dokumenta Mednarodne teološke komisije z naslovom *Spomin in sprava. Cerkev in napake preteklosti*. Zahvaljujem se vsem, ki so sodelovali pri izdelavi tega besedila. Zelo koristno je za pravilno pojmovanje in uresničevanje pristne prošnje za odpuščanje. To je oprto na objektivno odgovornost, ki jo imamo kristjani kot udje skrivnostnega telesa in ki današnje vernike spodbuja, da skupaj s svojimi napakami priznamo tudi napake včerajšnjih kristjanov v luči skrbne zgodovinske in teološke presoje. Zaradi ‹vezi, ki nas v skrivnostnem telesu družijo med seboj, vsi nosimo breme zmot in krivde tistih, ki so živeli pred nami, tudi če nimamo osebne odgovornosti zanje, in nočemo nadomeščati sodbe Boga, ki pozna srca› (*IM*, 11). Priznati zmote preteklosti nam pomaga prebuditi našo vest pred kompromisi sedanjosti in vsakemu omogočiti pot sprave. Odpuščamo in prosimo za odpuščanje!«⁴

Na tem mestu se moremo vprašati s kardinalom Josephom Ratzingerjem, papežem Benediktom XVI.: »Kaj je pravzaprav odpuščanje? Kaj se tu zgodi? Krivda je resničnost, objektivna moč, povzročila je razdejanje, ki ga je potrebno premagati. Zaradi tega

mora biti odpuščanje več kakor le spregledanje, kot zgolj hotenje pozabiti. Krivdo je potrebno obdelati, ozdraviti in tako premagati. Odpuščanje nekaj stane – najprej tistega, ki odpušča: v sebi mora premagati zlo, ki se mu je zgodilo, ga znotraj tako rekoč izžgati in s tem prenoviti samega sebe. Na ta način potem sprejme tudi drugega, krivega, v ta proces preobraževanja, notranjega čiščenja.«⁵

Cerkev se s svojo prošnjo za odpuščanje obrača na Boga. Priznava in povečuje njegovo veličastno milost in milosrčnost: »Cerkvena prošnja za odpuščanje ni trik, ki se odeva v ponižnost. Prošnja za odpuščanje tudi ni odpoved njeni dvatisočletni zgodovini, ki je tako bogata na vseh področjih dobrotelčnosti, kulture in svetosti. A Cerkev vendar odgovarja na neprotislovni izziv resnice, da so bile poleg pozitivnih vidikov tudi človeške omejenosti in slabosti, ki jih je mogoče zaznati v mnogih rodovih Kristusovih učencev.«⁶

»Zamazana z grehi, a vendar lepa«

Zaslužni papež Benedikt XVI. – kardinal Joseph Ratzinger je kot prefekt Kongregacije za verski nauk dojel misli papeža Janeza Pavla II. kot pomemben izziv za teologijo. Novost papeževih misli in načrtovanega spokornega bogoslužja je teologom postavila nalogo, da preudarijo teološki pomen takšnega dejanja. Mednarodna teološka komisija je pod predsedovanjem kardinala Josepha Ratzingerja dobila naročilo, da z znanstveno študijo pripravi to dejanje in pojasni njegov globoki pomen. Kardinal prefekt Joseph Ratzinger je 7. marca 2000 na tiskovnem uradu Svetega sedeža predstavil⁷ novi dokument Mednarodne teološke komisije: *Spomin in sprava. Cerkev in napake preteklosti*.⁸ Kardinal Georges Cottier OP je kot tajnik Mednarodne teološke komisije dodatno opisal isti dokument.⁹

Ključ za pravilno razumevanje ne le tega dokumenta, ampak sploh temeljnega vprašanja o Cerkvi nam daje že drugi vaticanški koncil, ki pravi: »Cerkev je v Kristusu nekaj zakramenta, to je znamenje in orodje za globoko zvezo z Bogom in za edinost vsega človeškega rodu« (C 1). Hans Urs von Balthasar pravi: »Vsi kristjani so grešniki, in tudi če Cerkev ne greši kot Cerkev, vendar greši

v vseh svojih udih in mora po ustih vseh svojih udov priznavati svojo krivdo.«¹⁰ Cerkev je sveta, ker je orodje Svetega Duha za zveličanje. Zato v svoji veri, v svojem nauku in zakramentih, ki jih je postavil Kristus, neomajno izpoveduje čudovita Božja dela. Cerkve ne more uničiti niti notranja nepopolnost niti sovražnost od zunaj (prim. Mt 16,18).

Kardinal Joseph Ratzinger analizira pojav *sovražnosti do Cerkve*. Protestantizem je hotel pokazati, da katoliška Cerkev ni le zamazana z grehi, kar je sama vedno vedela in priznavala, ampak da je popolnoma izprijena in uničena, da ni več Kristusova Cerkev, ampak je nasprotno postala orodje Antikrista ... Položaj se je še poslabšal v času razsvetljenstva. Pomislimo na Voltaira, ki je zaklical: ‚Écrasez l'Infâme!« (Pomendrajte nečednico!). Obtožbe naraščajo vse do Nietzscheja, ko se Cerkev ne javlja več samo kot popačenje Kristusove volje, ampak kot največje zlo človeštva sploh, odtujitev človeka od njega samega. Od te odtujitve mora biti človek končno osvobojen, da bi spet postal on sam. Isti motiv v drugi izvedbi vidimo v marksizmu... Od razsvetljenstva naprej so nekatere žalostne resničnosti povečevali v prave mite: križarske vojne, inkvizicijo, sežig čarovnic so postali mitična strašila onkraj zgodovinskega dejstva, ki so ne le opravičevala, ampak terjala zavračanje Cerkve.«¹¹

V tem pogosto neprijaznem položaju pa Cerkev z veliko svobodo priznava svojo krivdo, prosi odpuščanja in kaže pot sprave. To je v resnici njena preroška karizma. Katoliška Cerkev s svojim zgledom podarja tudi civilni družni izhod iz včasih še globljih kriz. Prošnja za odpuščanje je pomembno znamenje za novo evangeli-zacijo, ki je vedno sprava z Bogom in ljudmi.

Papež Benedikt XVI. sijajno pojasnjuje liturgično molitev »Confiteor«, s katero se vsak dan začenja obhajanje bogoslužja: »Duhovnik, papež, verniki, vsi s svojim osebnim ›jaz« – vsak posamezno in vsi skupno pred Bogom in v navzočnosti bratov in sester – priznavajo, da so grešili, priznavajo krivdo, zelo veliko krivdo, ki so si jo nakopali. Dva vidika tega začetka svete liturgije se mi zdita pomembna. Po eni strani govorimo v prvi osebi: ›Jaz« sem grešil. Ne priznavam krivde drugih, ne priznavam anonimnih grehov kolektiva, ampak priznam

v prvi osebi: ‚jaz‘. Toda hkrati vsi molivci izgovarjajo svoj ‚jaz – ‚Jaz sem grešil‘. Tako prihaja v tem občestvu priznavanja do izraza tista podoba Cerkev, ki je opisana v konstituciji o Cerkvi *Lumen gentium* drugega vatikanskega koncila: ‚Ecclesia ... sancta simul et semper purificanda, poenitentiam et renovationem continuo prosequitur‘ – Cerkev je hkrati sveta in vedno potrebna očiščevanja ter nikoli ne preneha s pokoro in prenavljanjem (C 8). Ta podoba Cerkev, ki jo opisuje drugi vatikanski koncil in jo v bogoslužju vedno stvarno uresničujemo, po eni strani odseva evangeljske prilike o ljuljki med pšenico, o ribiški mreži, ki zajame vse vrste rib, dobre in slabe. Cerkev je v vseh rodovih spoznala te prilike kot Gospodovo napoved svojih lastnih izkušenj... Cerkev Jezusa Kristusa se ne more osamiti od grešnikov. Priznavati mora, da so v njeni mreži vse vrste rib in da na njeni njivi skupaj s pšenico raste tudi ljuljka.«¹²

Confessio fidei – confessio peccati – confessio laudis

Poleg samokritičnosti Cerkev, ki vedno znova priznava »Mea culpa«, pa moramo ugotavljati, da katoliška Cerkev vendar v svojem bistvu je in ostaja sveta Cerkev – kljub očitnim grehom, ki jih noče in ne more tajiti. Današnja Cerkev s svojo prošnjo za odpuščanje in z dokumentom Mednarodne teološke komisije ne obsoja Cerkev preteklosti. Priznava marveč korenine svojih napak v preteklosti. Cerkev se zelo dobro zaveda, da je v njej navzoč greh, vedno se je bojevala proti predstavi o Cerkvi, v kateri naj bi bil prostor samo za svetnike. »Priznavati greh je dejanje poštenosti, s katerim moremo ljudem pokazati, da je Gospod močnejši kakor naši grehi. Na misel mi prihaja anekdota, ki jo pripovedujejo o kardinalu Consalviju, državnem tajniku Pija VII. Ko so mu povedali: ‚Napoleon hoče uničiti Cerkev‘, je kardinal odgovoril: ‚Tega ne bo mogel. Saj niti nam ni uspelo.«¹³

Kardinal Joseph Ratzinger navaja tri kriterije za pravilno razumevanje prošnje za odpuščanje. Najprej: Cerkev sedanjosti ne more nastopati kot sodišče, ki presoja pretekle rodove. Drugič: priznanje po Avguštinu pomeni resnicoljubnost, »delati resnico«.¹⁴

Tretjič: »Z Avguštinom moramo reči, da mora iti krščanska izpoved grehov *«Confessio peccati»* vedno z roko v roki z izpovedovanjem hvale *«Confessio laudis»*. Pri iskrenem spraševanju vesti vidimo, da smo v vseh rodovih storili veliko slabega. A vidimo tudi, da Bog kljub našim grehom vedno očiščuje in prenavlja Cerkev ter zaupa velike reči zdrobljivim posodam. In kdo bi mogel tajiti, koliko dobrega so na primer v obeh zadnjih stoletjih, ki ju je opustošila okrutnost ateizmov, storile nove verske kongregacije in laiška gibanja na področju izobraževanja in vzgoje, na socialnem področju, v zavzemanju za slabotne, bolne, trpeče in uboge? Ne bi bilo pošteno, če bi videli samo svoje zlo in ničesar dobrega, ki ga je Bog storil po vernikih – kljub njihovim grehom. Cerkvni očetje so ta paradoks krivde in milosti izrazili v besedah neveste v Visoki pesmi: *«Nigra sum sed formosa»* (Vp 1,5). *«Zamazana sem z grehi, a vendar lepa»* – lepa po tvoji milosti in tvoji dobroti, ki si mi jo izkazal. Cerkev more odkritosrčno in zaupno priznavati grehe preteklosti in sedanjosti, saj ve, da je zlo nikoli ne bo povsem uničilo. Cerkev ve, da je Gospod močnejši kakor vsi naši grehi in da vedno znova prenavlja svojo Cerkev, zato da vedno ostaja orodje Božjih dobrih del v našem svetu.«¹⁵

Spomin na napake preteklosti ne more ovirati današnjega pričevanja Cerkve. Pač pa more priznanje včerajšnjih napak sinov in hčera Cerkve podpirati prenavo in spravo v sedanjosti. Zato vsa Cerkev s priznanjem grehov svojih udov vedno znova izpoveduje tudi svojo vero v Boga in njegovo neskončno dobroto in pripravljenost odpuščati. To prepričanje je vodilo cerkvene očete, kakor na primer sv. Ambroža, do jedrnatih ugotovitev. Varujmo se torej, da naš padec ne bo ranil Cerkve. *Caveamus igitur, ne lapsus noster vulnus Ecclesiae fiat.*¹⁶

Cerkvena prošnja za odpuščanje je zdravilno in preroško dejanje. Sv. Avgustin pravi: »Celo svetniki niso prosti vsakdanjih grehov. Cerkev kot celota pravi: Odpusti nam naše dolge! Cerkev torej ima madeže in gube. A s priznanjem so gube izglačene, s priznanjem so madeži izmiti. Cerkev torej moli, da bi bila s priznanjem očiščena. In dokler ljudje živijo na zemlji, Cerkev moli tako.«¹⁷

Opombe

¹ Janez Pavel II., Tertio millennio adveniente, čl. 33.

² Joseph Ratzinger, »Nur die Wirklichkeit der Vergebung macht das Bekenntnis der Sünden möglich«, v: Joseph Ratzinger, Kirche – Zeichen unter den Völkern. Gesammelte Schriften 8/1, Herder, Freiburg 2010, 504.

³ Janez Pavel II., Incarnationis mysterium. Bula, s katero je napovedano jubilejno leto 2000, čl. 11.

⁴ Janez Pavel II., homilija na dan odpuščanja v svetem letu 2000, 12. marca, v baziliki svetega Petra v Rimu.

⁵ Joseph Ratzinger, Jezus iz Nazareta. Prvi del: Od krsta v Jordanu do spremenitve, Družina, Ljubljana 2012, 171s.

⁶ Janez Pavel II., nagovor 1. septembra 1999, v: L'Osservatore Romano, 2. September 1999, 4.

⁷ Joseph Ratzinger, Die Schuld der Kirche. Vorstellung des Dokuments *Erinnern und Versöhnen* der Internationalen Theologischen Kommission, v: Joseph Ratzinger, Kirche – Zeichen unter den Völkern. Gesammelte Schriften 8/1, Herder, Freiburg 2010, 495–502.

⁸ Slovenski prevod: Spomin in sprava. Cerkev in napake preteklosti, v: Mednarodna katoliška revija *Communio* 10 (2000)1-61. Izvirnik: Commissione Teologica Internazionale, Memoria e riconciliazione. La Chiesa e le colpe del passato, in: Commissione Teologica Internazionale. Documenti 1969–2004, Edizioni Studio Domenicano, Bologna 2004, 598–650. Nemški prevod: Internationale Theologische Kommission, *Erinnern und Versöhnen*. Die Kirche und die Verfehlungen in ihrer Vergangenheit. Ins Deutsche übertragen und herausgegeben von Gerhard Ludwig Müller, Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg 22000.

⁹ Georges Cottier OP, Memoria e pentimento. Il rapporto tra Chiesa santa e cristiani peccatori, la purificazione della memoria, l'importanza della richiesta di perdono per l'ecumenismo, 2000.

¹⁰ Hans Urs von Balthasar, *Casta Meretrix*, v: *Sponsa Verbi*. Skizzen zur Theologie II, Johannes Verlag Einsiedeln 31960, 203–305, tu 257.

¹¹ Joseph Ratzinger, Die Schuld der Kirche. Vorstellung des Dokuments *Erinnern und Versöhnen* der Internationalen Theologischen Kommission, v: Joseph Ratzinger, Kirche – Zeichen unter den Völkern. Gesammelte Schriften 8/1, Herder, Freiburg 2010, 495–502, tu 500.

¹² N. d., 497.

¹³ Joseph Ratzinger, »Nur die Wirklichkeit der Vergebung macht das Bekenntnis der Sünden möglich«, v: Joseph Ratzinger, Kirche – Zeichen unter den Völkern. Gesammelte Schriften 8/1, Herder, Freiburg 2010, 504.

¹⁴ Prim. Joseph Ratzinger, Originalität und Überlieferung in Augustins Begriff der *confessio*, v: REAug 3 (1957) 375–392, zlasti 385. Prim. Joseph Ratzinger, Die Schuld der Kirche, 502.

¹⁵ Pr. t., 502.

¹⁶ Ambrosius, *De virginitate*, 8,48 (PL 16,278D). Prim. Hans Urs von Balthasar, *Casta Meretrix*, (glej op. 10), 258s.

¹⁷ Augustinus, *Sermo* 181,5,7 (PL 38,982). Prim. Hans Urs von Balthasar, *Casta Meretrix*, (glej op. 10), 300.